

GaREP, spol. s r.o.,
společnost pro regionální ekonomické poradenství

Metodika „RoIA – Přístupy k vymezení regionů vyžadujících specifickou podporu na krajské úrovni“

s osvědčením č. 15-ÚÚR-200-2012/03-WD-39-07-1
o uznání uplatněné certifikované metodiky
v souladu s podmínkami Rady pro výzkum, vývoj a inovace

Kateřina Chabičovská

Iva Galvasová

Jan Binek

Jan Holeček

Hana Svobodová

Brno 2012

**GaREP, spol. s r.o.,
společnost pro regionální ekonomické poradenství**

**Metodika „RoIA – Přístupy k vymezení
regionů vyžadujících specifickou podporu na
krajské úrovni“**

**s osvědčením č. 15-ÚÚR-200-2012/03-WD-39-07-1
o uznání uplatněné certifikované metodiky
v souladu s podmínkami Rady pro výzkum, vývoj a inovace**

Kateřina Chabičovská

Iva Galvasová

Jan Binek

Jan Holeček

Hana Svobodová

Brno 2012

Řešitelská organizace

GaREP, spol. s r.o., společnost pro regionální ekonomické poradenství

nám. 28. října 3

602 00 Brno

garep@garep.cz

Autoři

RNDr. Kateřina Chabičovská

PhDr. Iva Galvasová

Ing. Jan Binek, Ph.D.

Mgr. Jan Holeček

RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.

Oponenti

Ing. Hedvika Fialová, Krajská správa ČSÚ v Pardubicích

Mgr. Miroslav Smejkal, Krajský úřad Pardubického kraje, odbor strategického rozvoje a evropských fondů

Metodika vznikla v rámci výzkumného programu Ministerstva pro místní rozvoj ČR, WD – Výzkum pro řešení regionálních disparit, podprogramu PPI – Podpora regionálního rozvoje, projektu WD-39-07-1 Rozvojový interaktivní audit: metodika RIA pro hledání, nastavení a aplikaci vhodných nástrojů regionální politiky, které přispějí ke zmírnění a odstranění regionálních disparit a napomohou dynamizaci ekonomického a sociálního rozvoje v regionech.

OBSAH

1. Cíl metodiky.....	4
2. Popis metodiky.....	4
2.1 Východiska.....	4
2.2 Prostorová úroveň	5
2.3 Použité indikátory	5
2.4 Metody zpracování ukazatelů.....	7
3. Srovnání „novosti postupů“	10
4. Popis uplatnění metodiky	11
Seznam použité literatury.....	12
Seznam publikací předcházejících metodice	13
Příloha 1: Vzor vymezení území vyžadujících specifickou podporu.....	14
Příloha 2: Příklady kartografického znázornění.....	18
Osvědčení o uznání uplatněné certifikované metodiky	19

Motto:

„Neexistuje nic skutečně cenného, čeho může být dosaženo bez práce a bez námahy.“

1. CÍL METODIKY

Metodika je racionalizací stávajících roztržštěných přístupů k vymezení disparitních regionů, protože zlepšuje možnosti praktického využití zde uvedených postupů v závislosti na účelu vymezení a typech problémů, které je v daném území potřeba řešit.

Cílem metodiky je popsat vhodné přístupy, které mohou kraje uplatnit k vymezení svých regionů vyžadujících specifickou podporu (dále také disparitních regionů), a to diferencovaně v závislosti na účelu, pro který jsou tyto regiony vymežovány. Smyslem je jednak identifikovat data relevantní pro vymežování těchto regionů, jednak specifikovat hlavní metody zpracování dat. Metodika je určena pro využití zejména při tvorbě krajských strategických dokumentů (strategií a programů rozvoje), případně při další plánovací činnosti krajských úřadů. Jejimi uživateli tedy mohou být jak veřejná správa (kraj), tak také různé subjekty, které se tvorbou strategických dokumentů pro veřejnou správu zabývají – rozvojové agentury, neziskové organizace, poradenské firmy a další.

Při vymežování problémových regionů je zásadním vstupním kritériem právě **účel**, za jakým jsou problémové regiony vymežovány; ten předznamenává volbu použitých indikátorů i metod. Není tedy cílem vytvořit jednu univerzální metodiku použitelnou shodně ve všech krajích, ale napomoci každému zpracovateli vybrat takové ukazatele i metody, které přinesou nejlepší výsledky s ohledem na účel vymežování problémových regionů a na způsoby další práce krajů s těmito regiony.

2. POPIS METODIKY

2.1 Východiska

Při koordinaci rozvoje určitého územního celku je velmi obtížné dosáhnout toho, aby se všechny jeho dílčí části rozvíjely podobným tempem a neodcházelo k nežádoucímu růstu rozdílů, resp. prohlubování problémů v některých dílčích územích. Identifikace územních disparit, tedy neodůvodněných regionálních rozdílů v úrovni ekonomického, sociálního a ekologického rozvoje regionů¹, napomůže rozlišení rozvojových a ohrožených území v rámci kraje.

V území lze identifikovat **negativní** disparity (čili rozdíly, které znamenají problémy v daných regionech) a **pozitivní** disparity (tedy de facto rozvojové póly). Základem pro nastavení podpůrných nástrojů je pak orientace regionální politiky – zda je koncipována jako **stabilizační** (podporující slabé regiony) nebo **rozvojová** (podporující silné regiony). V identifikovaných disparitních územích pak může být rozvoj účinněji podporován cíleným zaměřením nástrojů regionální politiky. V krajích ČR v současnosti převažuje stabilizační pojetí regionální politiky, i když pomalu se začíná prosazovat i politika rozvojová.

Na krajské úrovni jsou disparitní regiony obvykle vymezeny ve strategických dokumentech (nejčastěji v Programu rozvoje kraje). V současnosti neexistuje jeden univerzálně platný či

¹ Disparitami, které je třeba řešit, jsou rozdíly vyvolané subjektivní lidskou činností, nikoliv rozdíly vzniklé z objektivních příčin, například na základě přírodních podmínek.

používaný postup; ten ani není dost dobře možné vytvořit, protože záleží i na účelu vymezení těchto regionů. U jednotlivých používaných postupů se liší prostorová úroveň vymezených regionů, použité ukazatele a metody jejich zpracování. Těchto tří skutečností se týká tato metodika.

Některé z existujících přístupů jsou založeny na identifikaci pouze problémových regionů, jiné klasifikují celé území kraje. Vhodnějším přístupem je **klasifikace celého území**, protože tak mohou být v případě potřeby identifikovány negativní i pozitivní disparity.

V rámci výzkumného projektu „Rozvojový interaktivní audit“ byly zhodnoceny stávající metodiky používané v krajských rozvojových dokumentech i přístupy doporučované vědeckou sférou; doplněny byly o zkušenosti a poznatky z vlastní praxe řešitelského týmu s vymezením disparitních regionů. Na základě těchto poznatků byly formulovány závěry, které umožňují aplikovat různé přístupy k vymezení těchto regionů diferencovaně v závislosti na účelu, k němuž má výsledek sloužit.

2.2 Prostorová úroveň

Obecně je přístup k vymezení disparitních regionů ovlivněn různorodou úrovní poznání problémů v území, resp. možnostmi získat informace pro adekvátní identifikaci problémů a nastavení vhodných opatření k jejich zmírnění či odstranění. Vhodnou prostorovou úrovní pro hodnocení rozdílů v rámci kraje jsou nižší územní jednotky – těmi jsou správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) a správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (POÚ). Úroveň obcí je pro hodnocení vnitrokrajských rozdílů podmiňujících efektivnost aplikace nástrojů regionální politiky již příliš podrobná.

Z hlediska struktury území většiny krajů i z hlediska spektra dostupných dat jsou vhodnou územní jednotkou **obvody ORP**. Toto potvrzuje i praxe – podle Chabičovské a kol. (2009) používá více než polovina programů rozvoje kraje pro vymezení problémových regionů právě obvody ORP. Pro některé kraje (např. Jihomoravský nebo Olomoucký) však může být přínosnější hodnotit obvody POÚ, protože tak mohou být přesněji identifikovány rozdíly v jednotlivých částech kraje. Volba závisí na velikosti obvodů ORP, resp. na tom, zda se v rámci jednotlivých ORP projevují výrazné rozdíly v socioekonomické situaci². Pro většinu krajů jsou však ORP vyhovující.

Za obvody ORP je k dispozici převážná většina potřebných dat (tato data vznikají v ČSÚ agregací obecních dat, ale pro uživatele jsou dostupná jako souhrnná hodnota za celý obvod). Některé údaje však za tyto celky souhrnně dostupné nejsou, proto je nutné je agregovat z obecní či nižší úrovně (např. cena zemědělské půdy, která se stanovuje vyhláškou pro jednotlivá katastrální území).

2.3 Použité indikátory

Základem pro popis a následné hodnocení jakéhokoliv jevu jsou *data*, která sledovaný jev určitou měrou charakterizují. V případě zkoumání předpokladů regionálního rozvoje příslušného území se jedná o kvantitativní (statistická) a kvalitativní data, popisující socioekonomickou a environmentální situaci daného regionu. Využití těchto primárních dat

---

² Takovéto rozdíly jsou pozorovány např. v Jihomoravském kraji. Klasickými příklady jsou POÚ Vranov nad Dyjí v ORP Znojmo a POÚ Velká nad Veličkou v ORP Veselí nad Moravou, v nichž je socioekonomická situace výrazně horší než ve zbytku daného ORP. Dalším příkladem může být ORP Chrudim v Pardubickém kraji, který je oproti ostatním ORP v kraji výrazně rozsáhlejší, a proto bylo v rámci Programu rozvoje Pardubického kraje přistoupeno k rozdělení tohoto území na tři části (zbývající území kraje bylo hodnoceno na úrovni ORP).

spočívá v jejich přetvoření na *informace*, neboli souhrnné vyjádření toho, co dané hodnoty dat znamenají (tzn. interpretace dat). Z aplikace informací pak vycházejí *znalosti*, díky nimž lze poznat situaci v daném regionu a případně účinně reagovat na zjištěné příznivé či nepříznivé skutečnosti.

Pro získání informací a znalostí se z dat vytvářejí *indikátory*, tedy měřitelné ukazatele, pomocí nichž můžeme hodnotit stav a vývoj určitého jevu. Správně volené indikátory umožňují převádět složité skutečnosti na zjednodušené a přesto vypovídající údaje. Cílem sledování indikátorů není shromažďovat složité údaje o jevech na místní úrovni, nýbrž napomoci veřejné správě v rozhodování a zvyšování informovanosti. Proto by počet indikátorů zahrnutý do hodnocení problémovosti území měl být vyvážený tak, aby na jedné straně umožňoval interpretaci výsledků (tedy relativně malý počet indikátorů), na straně druhé by však indikátory měly pokrývat potřebnou šíři řešené problematiky. Dalším důležitým aspektem je dostupnost indikátorů v rovině prostorové, časové i věcné:

- dostupnost do úrovně ORP (lze načíst z obecních hodnot),
- dostupnost s roční nebo častější periodou, aby bylo možné je v případě potřeby aktualizovat (pro tento účel nejsou vhodné např. údaje ze sčítání lidu, domů a bytů, protože jsou aktualizovány pouze jednou za 10 let),
- dostupnost z veřejných zdrojů, tedy bez nutnosti data objednávat a platit za jejich poskytnutí.

Existuje řada různých pojetí struktury indikátorů, které se používají k popisu situace v určitém území. Většinou je volba indikátorů podřízena účelu, pro který je daná soustava vytvářena. To ovšem neznamená, že by účelovost byla vždy aspektem negativním – pro různé typy analýz mohou být totiž relevantní jiné typy indikátorů.

Obecně lze indikátory hodnotit v několika **tematických oblastech**, z nichž pro vymezení problémových regionů jsou (s ohledem na typy problémů i dostupná data) hlavní tyto:

- Obyvatelstvo a osídlení:
  - Přírozený přírůstek (rozdíl počtu narozených a zemřelých),
  - Migrační saldo (rozdíl počtu přistěhovalých a vystěhovalých),
  - Index stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let),
  - Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel,
- Ekonomika:
  - Míra nezaměstnanosti,
  - Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel,
  - Počet lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel.

Průřezovým tématem je *Venkov a zemědělství*, které v sobě zahrnuje řadu témat; pro poznání venkova je důležitá prakticky kompletní socioekonomická analýza. Pro některé kraje může být velmi potřebné provést specifické hodnocení „venkovskosti“ a zejména významu priméru v rámci jeho území, proto bylo nutné dostupné ukazatele určitým způsobem racionalizovat. Pro hodnocení situace v oblasti venkova a zemědělství je tedy nejlépe použít tyto indikátory:

- Počet obyvatel žijících v obcích do 2 000 obyvatel (%),

- Koeficient ekologické stability (KES; poměrové číslo, které stanovuje poměr ploch tzv. stabilních a nestabilních krajinných prvků – dle definice ČSÚ takto:

$$KES = \frac{\text{chmelnice} + \text{vinice} + \text{zahrady} + \text{ovocné sady} + \text{trvalé travní porosty} + \text{lesní půda} + \text{vodní plochy}}{\text{orná půda} + \text{zastavěné plochy} + \text{ostatní}}$$

/nízké hodnoty koeficientu KES značí nadprůměrně využívané území se zřetelným narušením přírodních struktur, vysoké hodnoty koeficientu značí přírodní a přírodě blízkou krajinu s výraznou převahou ekologicky stabilních struktur/.

- Cena zemědělské půdy (Kč/ha),
- Počet zemědělských podnikatelů na 1 000 obyvatel.

Další okruhy problémů lze analyzovat s využitím územně analytických podkladů kraje, resp. rozborů udržitelného rozvoje území. V nich je popsána a obvykle i kartograficky vyjádřena situace za tři pilíře udržitelného rozvoje (ekonomický, sociální a environmentální) a souhrnná situace. Toto vymezení však není možné – z důvodu zcela odlišného přístupu k jejich tvorbě – kombinovat se zde prezentovanou metodikou, je však možno využít již zpracované výstupy územně analytických podkladů k doplnění poznatků pro hodnocení situace daného regionu (zejména pro posouzení oblasti environmentální).

V předchozím textu byl uveden širší okruh indikátorů relevantních pro jednotlivé tematické oblasti. Pro **souhrnné vymezení problémových regionů** v rámci kraje je se jeví jako dostačující i vhodné použít pouze **zúžený okruh indikátorů**, který umožní jasnou a relativně jednoduchou interpretaci výsledků. Na základě dlouhodobého výzkumu řešitelského týmu, rozhovorů s experty, a také s ohledem na výše uvedené metodické informace, byly jako klíčové zvoleny tyto indikátory:

- Vývoj počtu obyvatel (za pětileté období, v %),
- Index stáří (ke konci daného roku),
- Počet ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel (ke konci daného roku),
- Míra nezaměstnanosti (průměr stavů ke konci roku za tříleté období v %),
- Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel (roční průměr za pětileté období).

2.4 Metody zpracování ukazatelů

Po výběru relevantních indikátorů je potřeba z nich vytvořit souhrnný údaj (index) charakterizující situaci v daném dílčím území (ORP). Ke zpracování indikátorů lze přistoupit různými způsoby, záleží vždy na účelu vymezení regionů vyžadujících specifickou podporu. Obecně je možné volit mezi těmito hlavními přístupy:

- A) Identifikace vnitrokrajských rozdílů,
- B) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní kraje,
- C) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní republiky.

Výhody a nevýhody jednotlivých přístupů představuje následující tabulka.

Metoda	Účel	Výhody	Nevýhody	Příklad použití
A) Identifikace vnitrokrajských rozdílů	vzájemně detailně porovnat situaci v jednotlivých dílčích územích kraje	práce s relativními hodnotami, nezávislost na rozpětí hodnot indikátorů	nepracuje s konkrétními hodnotami indikátorů → nelze vyvodit míru problémů v disparitních regionech (pouze rozdíly mezi regiony)	kategorizace území kraje, identifikace regionů s největšími problémy
B) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní kraje	zhodnotit pozici jednotlivých dílčích území v rámci kraje; identifikovat území, jež jsou disparitní z krajského pohledu	poznání rozdílů mezi dílčími územími ve vztahu k průměrné hodnotě kraje	nebezpečí zkreslení výsledků v případě extrémních hodnot některého z indikátorů	určení míry problémovosti dílčích území ve srovnání s průměrnou situací v kraji
C) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní republiky	zhodnotit pozici jednotlivých dílčích území v rámci kraje; identifikovat území, jež jsou disparitní z pohledu celé ČR	poznání rozdílů mezi dílčími územími, zjištění významnosti disparit i ve srovnání se situací ČR	chybí pohled na situaci v kraji (v kraji může být určitý jev větším či menším problémem než celkově v ČR)	určení míry problémovosti dílčích území ve srovnání se situací v celé ČR

Podrobně jsou jednotlivé metody popsány níže, vzorový příklad výpočtu je uveden v příloze 1. této metodiky.

A) Identifikace vnitrokrajských rozdílů

Při hodnocení rozdílů mezi jednotlivým dílčími územími kraje (ORP, POÚ) jsou důležité relativní poměry mezi hodnotami za jednotlivé regiony, nikoliv absolutní hodnoty indikátorů či vypočtených indexů. Proto je základem tohoto přístupu normování jednotlivých indikátorů, tj. přepočtení hodnot na škále 0–100, který eliminuje případné zkreslení výsledku v případě extrémních hodnot některého z indikátorů.

Postupové kroky:

1. Normování indikátorů – přepočtení hodnot jednotlivých indikátorů na škále 0–100, kde 0 je přiřazena minimální hodnotě indikátoru a 100 hodnotě maximální. Přepočtení se provádí podle vzorce

$$x = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; $x_{\max}$ – maximální hodnota indikátoru ze všech ORP; $x_{\min}$ – minimální hodnota indikátoru ze všech ORP).

Pokud se však jedná o „negativní“ indikátor, tj. takový, u něhož vyšší hodnoty znamenají nepříznivou situaci (index stáří, míra nezaměstnanosti), pak se přiřazení hodnot 0 a 100 obrací a tvar vzorce je

$$x = \frac{x_{max} - x_i}{x_{max} - x_{min}} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; x_{max} – maximální hodnota indikátoru ze všech ORP; x_{min} – minimální hodnota indikátoru ze všech ORP).

2. Vytvoření tzv. souhrnného disparitního indexu – průměr normovaných hodnot za každé z dílčích území.
3. Kategorizace dílčích území – vytvoření 5 kategorií (slabá, problémová, neutrální, rozvojová, silná) podle percentilů hodnot.

B) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní kraje

Srovnání s úrovní kraje je jednoduchou metodou, jak zjistit pozici každého dílčího regionu v rámci kraje. Možnosti vzájemného srovnávání dílčích území jsou však limitovány rozpětím hodnot indikátorů – pokud je rozpětí malé, jsou pak hodnoty souhrnného indexu v dílčích územích velmi podobné a obtížně se hodnotí rozdíly mezi nimi.

Postupové kroky:

1. Relativizace hodnot jednotlivých indikátorů – dělení jednotlivých hodnot průměrem kraje:

$$x = \frac{x_i}{x_{kraj}} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; x_{kraj} – hodnota indikátoru za kraj).

Pokud se však jedná o „negativní“ indikátor, tj. takový, u něhož vyšší hodnoty znamenají nepříznivou situaci (index stáří, míra nezaměstnanosti), pak se číselník a jmenovatel obrací:

$$x = \frac{x_{kraj}}{x_i} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; x_{kraj} – hodnota indikátoru za kraj).

2. Vytvoření souhrnného indexu³ – průměr relativních hodnot za každé z dílčích území.
3. Kategorizace dílčích území – vytvoření 3 kategorií (podprůměrná, průměrná, nadprůměrná), v případě velkého rozpětí hodnot vytvoření 5 kategorií (navíc výrazně podprůměrná a výrazně nadprůměrná). Počet kategorií a jejich hranice se stanovují na základě tzv. přirozených zlomů⁴.

C) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní republiky

³ Pozn.: Hodnota souhrnného indexu za kraj je 100,0.

⁴ Stanovení *přirozených zlomů* spočívá v interpretaci histogramu (grafu četností hodnot za jednotlivá dílčí území vytvořeného po jednotkách procent) – shluky hodnot by neměly být děleny, hranice mezi kategoriemi je definována v místech nízkých četností. Z rozložení četností hodnot a jejich rozpětí pak vyplývá vhodný počet kategorií. Kategorie „neutrální“ je vytvářena kolem hodnoty 100,0 %.

Srovnání s republikovou úrovní umožňuje zhodnotit míru problémů v jednotlivých dílčích územích z pohledu celé ČR, tzn., jestli nejslabší regiony v daném kraji jsou slabé i v rámci celé republiky. Lze tak odhalit skutečnou hloubku disparit v širším kontextu.

Postupové kroky:

1. Relativizace hodnot jednotlivých indikátorů – dělení jednotlivých hodnot průměrem republiky:

$$x = \frac{x_i}{x_{\text{ČR}}} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; x_{kraj} – hodnota indikátoru za ČR).

Pokud se však jedná o „negativní“ indikátor, tj. takový, u něhož vyšší hodnoty znamenají nepříznivou situaci (index stárí, míra nezaměstnanosti), pak se číselník a jmenovatel obrací:

$$x = \frac{x_{\text{ČR}}}{x_i} * 100$$

(x – normovaná hodnota indikátoru; x_i – hodnota indikátoru za dané ORP; x_{kraj} – hodnota indikátoru za ČR).

2. Vytvoření souhrnného indexu⁵ – průměr relativních hodnot za každé z dílčích území.
3. Kategorizace dílčích území – vytvoření 3 kategorií (podprůměrná, průměrná, nadprůměrná), v případě velkého rozpětí hodnot vytvoření 5 kategorií (navíc výrazně podprůměrná a výrazně nadprůměrná). Počet kategorií a jejich hranice se stanovují na základě přirozených zlomů.

Výše uvedenými postupy jsou prostřednictvím komplexního hodnocení vymezena problémová území. Ve vymezených problémových územích pak mohou být na základě hodnot jednotlivých indikátorů identifikována témata, jež jsou příčinou jejich problémovosti.

Výstupy uvedených metod je velmi vhodné a žádoucí **znázornit kartograficky**, protože tak lze jasně a přehledně vyjádřit nalezené disproporce mezi regiony (případně vzájemně konfrontovat jednotlivé regiony) a poznat regiony, v nichž se kumulují problémy. Navíc kartodiagram umožňuje kombinovat znázornění celkové situace a jednotlivých relativně vyjádřených indikátorů – v podkresu hodnoty souhrnného indexu a formou grafů hodnoty jednotlivých indikátorů. Lze však vytvořit i varianty tohoto kartodiagramu, které kombinují vypočtené hodnoty indikátorů s jinými charakteristikami území (např. hustotou zalidnění). Příklady kartografického znázornění jsou uvedeny v příloze 2.

3. SROVNÁNÍ „NOVOSTI POSTUPŮ“

Regiony vyžadující specifickou podporu se na krajské úrovni vymezují prakticky od počátku fungování krajů. K jejich vymezení však kraje přistupují různým způsobem, většinou pouze s využitím komplexního hodnocení regionů, což neumožňuje posoudit situaci za jednotlivé problémové oblasti. V současnosti tedy existuje řada postupů, které kladou důraz na různé

---

⁵ Pozn.: Hodnota souhrnného indexu za ČR je 100,0.

aspekty socioekonomického rozvoje. Chybí však jasné informace o možnostech jejich využití s ohledem na informace, které je potřeba získat.

Novost postupů této metodiky spočívá zejména v tom, že reaguje na stávající roztržitost přístupů a používaných indikátorů jejich racionalizací. Smyslem není vytvořit jedinou univerzálně platnou metodiku, kterou by následně používaly všechny kraje, ale umožnit zpracovatelům zvolit při vymezení problémových regionů nejvhodnější přístup s ohledem na účel tohoto vymezení. Proto byl zpracován přehled existujících přístupů, z nichž pak byly pro tuto metodiku vybrány nejvíce relevantní indikátory a metody jejich zpracování a byla popsána jejich praktická aplikace. Na základě výsledků výzkumného projektu a poznatků získaných z existujících (v praxi používaných) přístupů byla vypracována tato metodika.

Předkládaná metodika nabízí přístup k vymezení problémových regionů v několika modifikacích v závislosti na tom, jaké typy problémů se v daném kraji projevují (případně jaké chce kraj řešit) a jaký typ výstupu je požadován. Lze zvolit, zda budou problémové regiony vymezeny pouze za určitou dílčí tematickou oblast nebo komplexně, a také je možné zvolit některou z metod zpracování indikátorů podle toho, ve srovnání s čím mají být problémy v regionech hodnoceny. Každý kraj si tak může podle svých potřeb vybrat ze zde předkládané metodiky větší či menší část, tj. buďto řešit některý z konkrétních problémů, který jej pálí (např. v oblasti obyvatelstva či hospodářství), nebo řešit celkovou socioekonomickou situaci dílčích území v rámci jeho územního obvodu.

Předkládaná metodika si neklade za cíl vytvořit zcela nový přístup k vymezení problémových regionů, ale vybrat to nejlepší ze stávajících přístupů, doplnit je o vybrané poznatky z řešení výzkumného projektu a formulovat jednoduché způsoby vymezení problémových regionů ve více variantách dle účelu tohoto vymezení. Díky diferencovanému přístupu, relativní jednoduchosti předložených postupů a úzkému souboru (jednoduše získatelných) indikátorů mohou být na základě této metodiky problémové regiony vymezeny efektivněji, to znamená s menšími časovými i finančními nároky a s vyšší pravděpodobností získání výsledků skutečně využitelných v praxi.

4. POPIS UPLATNĚNÍ METODIKY

Metodika je určena pro využití při zpracování koncepčních dokumentů kraje nebo při analyzování disparit v kraji, případně ji však lze aplikovat také na mikroregionální či národní úrovni. Cílovou skupinou jsou tedy především pracovníci „rozvojových“ odborů krajských úřadů a různí zpracovatelé strategických dokumentů (rozvojové agentury, neziskové organizace, poradenské firmy...). Metodika může uživatelům pomoci zejména při:

- volbě vstupních indikátorů v závislosti na typu problémů, které mají být analyzovány,
- volbě metody jejich zpracování v závislosti na prostorové úrovni, vůči níž má být hodnocení provedeno,
- následné formulaci opatření pro zlepšení situace v problémových regionech.

Jednotlivé části metodiky byly již pilotně uplatněny v koncepčních dokumentech (Program rozvoje Jihomoravského kraje na období 2010–2013, Strategie rozvoje venkova ve Zlínském kraji 2010–2015, Integrovaný plán rozvoje území NUTS II Jihozápad, Program rozvoje Pardubického kraje 2012–2016 a další). Vzhledem k tomu, že zde předložená metodika již byla opakovaně a úspěšně uplatněna v praxi, lze důvodně předpokládat, že zájem ze strany krajů – případně jiných územních celků – bude trvat i nadále.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BINEK, J. et al. (2007): *Venkovský prostor a jeho oživení*. Georgetown, Brno, 140 s.
- BINEK, J., SVOBODOVÁ, H., CHABIČOVSKÁ, K., HOLEČEK, J., GALVASOVÁ, I.: *Rozvojové možnosti obcí*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2010. 52 s., ISBN 978-80-87147-29-0.
- DOODY, D. G. et al. (2009): *Evaluation of the Q-method as a method of public participation in the selection of sustainable development indicators*. Ecological Indicators, roč. 9, č. 6, s. 1129–1137.
- FELSENSTEIN, D., PORTNOV, B. A., eds. (2005): *Advances in spatial science: Regional disparities in small countries*. Springer Verlag, Berlin, Heidelberg, 335 s.
- GALVASOVÁ, I. et al. (2009): *Rozvojový interaktivní audit: Data, informace a souvislosti v procesu strategického plánování*. Souhrnná studie z řešení aktivity A901 projektu WD-39-07-1. GaREP, Brno, 120 s.
- Hodnocení indikátorů/ukazatelů a vhodnosti jejich nastavení*, Praha: Institut Jana Pernera, 2005 [on-line], c2005 [cit 5-11-2006], dostupné z http://www.strukturalni-fondy.cz/uploads/old/1122543354-indicators_cz.pdf.
- HOLEČEK, J., BINEK, J., GALVASOVÁ, I., CHABIČOVSKÁ, K., SVOBODOVÁ, H.: *Obec a její rozvoj v širších souvislostech*. 1. vyd. Brno: GaREP Publishing, 2009. 74 s. ISBN 978-80-904308-2-2.
- CHABIČOVSKÁ, K. (2008): *Vymezování problémových regionů v rámci kraje*. Rigorózní práce. Přírodovědecká fakulta Masarykovy univerzity, Brno, 101 s.
- CHABIČOVSKÁ, K., GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J., PŘIBYLÍKOVÁ, A.: *Rozvojový interaktivní audit – Přístupy k řešení disparit*. Brno: GaREP Publishing, 2009. 66 s. ISBN 978-80-904308-1-5.
- KUTSCHERAUER, A. (2010): *Integrované indikátory a modelové regiony pro hodnocení regionálních disparit v České republice*. In: XIII. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách (sborník příspěvků), Ekonomicko-správní fakulta MU, Brno, s. 17–24.
- Národní číselník indikátorů k 31. 8. 2011*. Praha: MMR, 2011 [on-line], [cit 16-9-2011], dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/Narodni-organ-pro-koordinaci/Evaluacni-cinnost-2/Narodni-ciselnik-indikatoru-pro-programove-obdobi->.
- Regionální rozdíly v demografickém, sociálním a ekonomickém vývoji Pardubického kraje v letech 2000 až 2005*. Pardubice: ČSÚ, 2006. URL: <http://www.czso.cz/xediciplan.nsf/p/13-5307-06>.
- TULEJA, P. (2009): *Možnosti měření regionálních disparit – nový pohled*. In: Regionální disparity č. 3 [online], s. 15–33. URL: http://disparity.vsb.cz/dokumenty2/WP3_0812.pdf.
- Zásady tvorby indikátorů pro monitoring a evaluaci*, Praha: MMR, 2006 [on-line], [cit 12-10-2011], dostupné z <http://www.strukturalni-fondy.cz/Narodni-organ-pro-koordinaci/Dokumenty/Metodiky-a-manualy/FileList/Zasady-tvorby-indikatoru-pro-monitoring-a-evaluace/Zasady-tvorby-indikatoru-pro-monitoring-a-evaluace>.

SEZNAM PUBLIKACÍ PŘEDCHÁZEJÍCÍCH METODICE

Metodice předcházely a teoreticko-metodologická východiska pro metodiku tvoří níže uvedené publikace autorského týmu:

BINEK, J.: *Metodické přístupy k prostorovému plánování*. In Seminář Den Země. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 192 s. ISBN 978-80-210-4748-8. s. 186-192.

BINEK, J., GALVASOVÁ, I.: Regionální politika v ČR: Efekty a nové výzvy. In Svobodová, H., Galvasová, I. (eds). *Regionální politika v ČR: Efekty a nové výzvy*. 1. vyd. Brno: GaREP Publishing, 2009. 188 s. ISBN 978-80-904308-3-9.

GALVASOVÁ, I. a kol.: *Obec v širších souvislostech*. Brno: GaREP Publishing, 2009. ISBN 978-80-904308-2-2.

GALVASOVÁ, I. a kol.: *Rozvojový interaktivní audit – Přístupy k řešení disparit*. Brno: GaREP Publishing, 2009. ISBN 978-80-904308-1-5.

CHABIČOVSKÁ, K.: „Tvrdé“ a „měkké“ metody – rozdílná východiska pro plánování rozvoje. In Svobodová, H., Chabičovská, K. (eds.): *Teorie a metody uplatnitelné v praxi regionálního rozvoje*. [CD-ROM]. Brno: GaREP, spol. s r. o., 2010. s. 19–28. ISBN 978-80-904308-5-3.

CHABIČOVSKÁ, K.: *Přístupy k hodnocení disparit*. Ostrava: Geografie pro život ve 21. století. XXII. sjezd České geografické společnosti Ostrava 2010 (v tisku, sborník bude zaslán pro zařazení do databáze ISI/Proceedings – Conference Proceedings Citation Index společnosti Thomson/Reuters).

CHABIČOVSKÁ, K.: *Vymezování problémových území v krajích ČR*. In XI. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. od s. 229-235. ISBN 978-80-210-4625-2.

CHABIČOVSKÁ, K., GALVASOVÁ, I., BINEK, J., HOLEČEK, J., PŘIBYLÍKOVÁ, A.: *Rozvojový interaktivní audit – Přístupy k řešení disparit*. Brno: GaREP Publishing, 2009. 66 s. ISBN 978-80-904308-1-5.

CHABIČOVSKÁ, K., GALVASOVÁ, I.: *Metodické přístupy ke kartografickému znázornění disparit v krajích*. In Regionální disparity – jejich pojetí, klasifikace a měření. Ostrava: Technická univerzita Ostrava, 2008.

CHABIČOVSKÁ, K., GALVASOVÁ, I.: *Podpora podnikání v disparitních regionech podle strategických dokumentů krajů jako nástroj regionální politiky*. In České podnikatelství v evropském prostoru 2008. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008.

CHABIČOVSKÁ, K.: Metodiky hodnocení disparit v krajích. In Svobodová, H., Galvasová, I. (eds). *Regionální politika v ČR: Efekty a nové výzvy*. 1. vyd. Brno: GaREP Publishing, 2009. 188 s. ISBN 978-80-904308-3-9.

Integrovaný plán rozvoje území NUTS II Jihozápad. GaREP, Brno, 2011.

Program rozvoje Jihomoravského kraje na období 2010–2013. GaREP a VUT, Brno, 2010.

Program rozvoje Pardubického kraje na období 2012–2016. GaREP, Brno, 2011.

Strategie rozvoje venkova ve Zlínském kraji 2010–2015. GaREP, Brno, 2010.

PŘÍLOHA 1: VZOR VYMEZENÍ ÚZEMÍ VYŽADUJÍCÍCH SPECIFICKOU PODPORU

Tab. 1: Hodnoty indikátorů v ORP fiktivního kraje

ORP	Vývoj počtu obyvatel (2005–2010, %)	Index stáří (2010)	Počet ekon. subjektů na 1 000 obyv. (2010)	Míra nezaměstnanosti (průměr 2007–2010)	Počet dokončených bytů na 1 000 obyv. (roční průměr 2005–2010)
Alenina Lhota	99,2	102,6	187	12,8	1,9
Bahno	100,0	95,7	226	12,5	5,4
Cotkytle	96,9	128,6	205	10,2	3,7
Dehetná	103,5	91,0	204	18,5	2,0
Erazim	100,7	117,8	212	10,3	3,3
Flusárna	102,4	123,5	203	9,2	1,8
Gigant	99,5	126,4	225	8,8	2,3
Hlína	104,3	130,9	205	8,6	2,3
Chroustovice	102,9	89,3	197	11,3	2,3
Jahodov	100,4	114,2	224	9,2	2,6
Křoví	102,7	120,3	229	9,0	1,7
Lenora	103,1	96,8	234	11,4	3,6
Mizerov	102,3	101,1	223	9,8	4,1
Nosálovice	106,7	117,1	252	9,3	3,9
Občedovice	103,0	111,1	215	8,3	0,6
Pilníkov	103,5	94,3	188	8,5	5,0
Rejdice	92,3	106,2	220	8,2	0,8
Sviňomazy	100,6	118,1	223	7,4	3,8
Těhule	100,8	97,8	234	7,9	3,0
Uzenice	101,4	104,9	228	8,3	3,5
<i>Kraj</i>	<i>101,0</i>	<i>109,4</i>	<i>217</i>	<i>10,0</i>	<i>2,9</i>
<i>ČR</i>	<i>105,1</i>	<i>107,6</i>	<i>242</i>	<i>7,3</i>	<i>4,6</i>

Pozn.: V tabulce byly pro pojmenování ORP použity skutečně existující místní názvy, hodnoty ukazatelů jsou fiktivní.

A) Identifikace vnitrokrajských rozdílů

Tab. 2: Identifikace vnitrokrajských rozdílů mezi ORP fiktivního kraje

ORP	Vývoj počtu obyv. (%)	Index stáří	Počet ekon. subjektů na 1 000 obyv.	Míra nezaměstnanosti	Počet dokonč. bytů na 1 000 obyv.	Souhrnný disparitní index
<i>maximum</i>	106,7	130,9	252,0	18,5	5,4	-
<i>minimum</i>	92,3	89,3	187,0	7,4	0,6	-
Alenina Lhota	47,9	68,0	0,0	51,4	27,1	38,9
Bahno	53,5	84,6	60,0	54,1	100,0	70,4
Cotkytle	31,9	5,5	27,7	74,8	64,6	40,9
Dehetná	77,8	95,9	26,2	0,0	29,2	45,8
Erazim	58,3	31,5	38,5	73,9	56,3	51,7
Flusárna	70,1	17,8	24,6	83,8	25,0	44,3
Gigant	50,0	10,8	58,5	87,4	35,4	48,4
Hlína	83,3	0,0	27,7	89,2	35,4	47,1
Chroustovice	73,6	100,0	15,4	64,9	35,4	57,9
Jahodov	56,3	40,1	56,9	83,8	41,7	55,8
Křoví	72,2	25,5	64,6	85,6	22,9	54,2
Lenora	30,6	82,0	72,3	64,0	62,5	62,3
Mizerov	69,4	71,6	55,4	78,4	72,9	69,6
Nosálovice	100,0	33,2	100,0	82,9	68,8	77,0
Obědovice	74,3	47,6	43,1	91,9	0,0	51,4
Pilníkov	77,8	88,0	1,5	90,1	91,7	69,8
Rejdice	0,0	59,4	50,8	92,8	4,2	41,4
Sviňomazy	57,6	30,8	55,4	100,0	66,7	62,1
Těhule	59,0	79,6	72,3	95,5	50,0	71,3
Uzenice	63,2	62,5	63,1	91,9	60,4	68,2

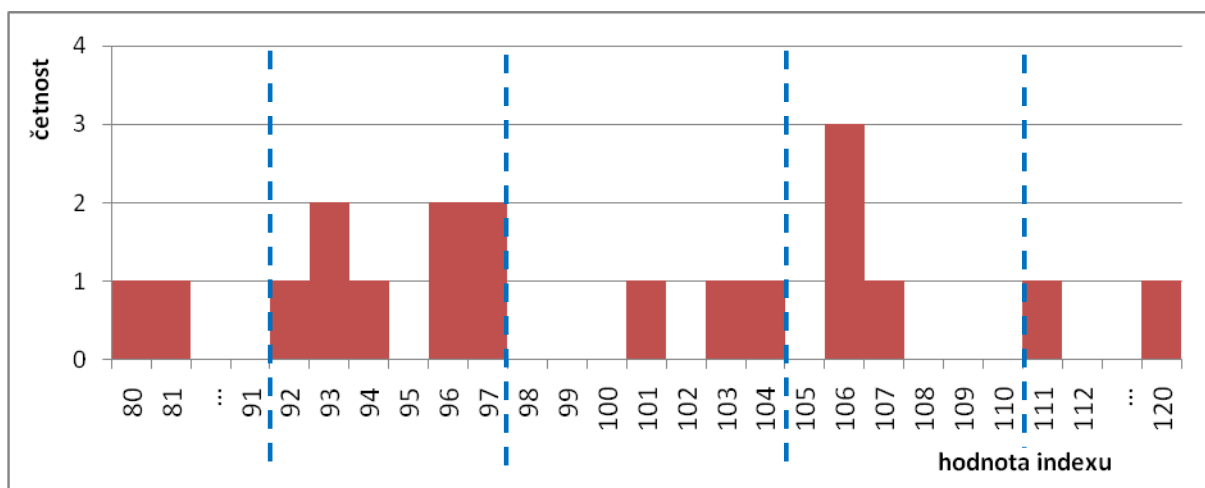
Kategorizace obvodů ORP:

	slabé
	ohrožené
	neutrální
	rozvojové
	silné

B) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní kraje

Tab. 3: Srovnání úrovně jednotlivých dílčích regionů fiktivního kraje s krajským průměrem

ORP	Vývoj počtu obyv. (%)	Index stáří	Počet ekon. subjektů na 1 000 obyv.	Míra nezaměstnanosti	Počet dokonč. bytů na 1 000 obyv.	Souhrnný index
Alenina Lhota	98,2	93,8	86,3	128,3	66,0	94,5
Bahno	99,0	87,5	104,3	125,3	187,5	120,7
Cotkytle	96,0	117,6	94,6	102,3	128,5	107,8
Dehetná	102,5	83,2	94,1	185,5	69,4	106,9
Erazim	99,7	107,7	97,8	103,3	114,6	104,6
Flusárna	101,4	112,9	93,7	92,2	62,5	92,5
Gigant	98,5	115,6	103,8	88,2	79,9	97,2
Hlína	103,3	119,7	94,6	86,2	79,9	96,7
Chroustovice	101,9	81,6	90,9	113,3	79,9	93,5
Jahodov	99,4	104,4	103,4	92,2	90,3	97,9
Křoví	101,7	110,0	105,7	90,2	59,0	93,3
Lenora	95,8	88,5	108,0	114,3	125,0	106,3
Mizerov	101,3	92,4	102,9	98,2	142,4	107,4
Nosálovice	105,7	107,1	116,3	93,2	135,4	111,5
Obědovice	102,0	101,6	99,2	83,2	20,8	81,4
Pilníkov	102,5	86,2	86,8	85,2	173,6	106,9
Rejdice	91,4	97,1	101,5	82,2	27,8	80,0
Sviňomazy	99,6	108,0	102,9	74,2	131,9	103,3
Těhule	99,8	89,4	108,0	79,2	104,2	96,1
Uzenice	100,4	95,9	105,2	83,2	121,5	101,3

Obr. 1: Histogram četností hodnot a hranice intervalů

Kategorizace obvodů ORP:

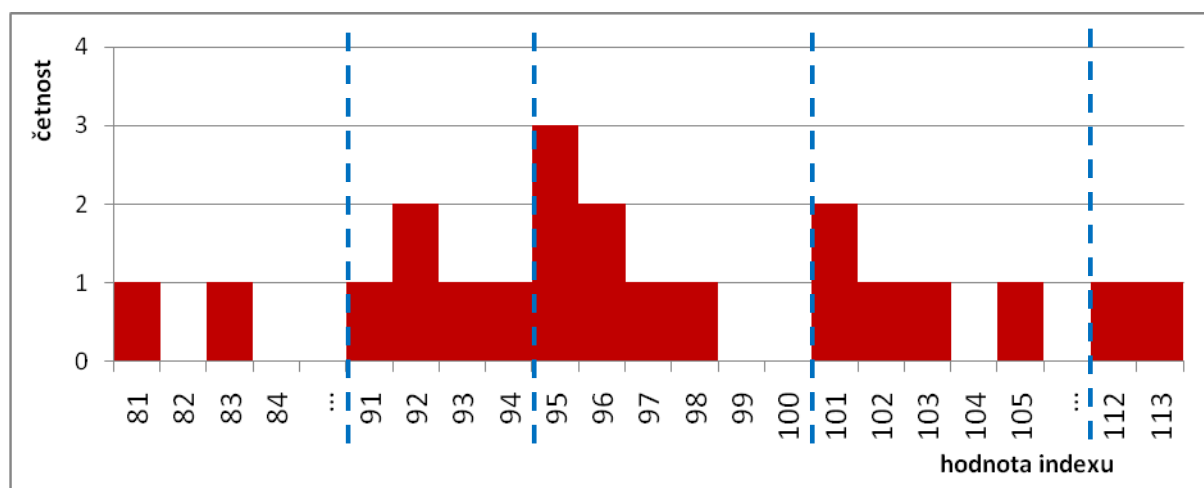
	výrazně podprůměrný	do 92,1
	podprůměrný	92,1–97,0
	průměrný	97,1–104,0

	nadprůměrný	104,1–110,0
	výrazně nadprůměrný	110,1 a více

C) Srovnání jednotlivých dílčích regionů s úrovní republiky

Tab. 3: Srovnání úrovně jednotlivých dílčích regionů fiktivního kraje s průměrem republiky

ORP	Vývoj počtu obyv. (%)	Index stáří	Počet ekon. subjektů na 1 000 obyv.	Míra nezaměstnanosti	Počet dokonč. bytů na 1 000 obyv.	Souhrnný index
Alenina Lhota	94,4	95,4	77,3	175,3	41,3	96,7
Bahno	95,1	88,9	93,4	171,2	117,4	113,2
Cotkytle	92,2	119,5	84,7	139,7	80,4	103,3
Dehetná	98,5	84,6	84,3	253,4	43,5	112,9
Erazim	95,8	109,5	87,6	141,1	71,7	101,1
Flusárna	97,4	114,8	83,9	126,0	39,1	92,3
Gigant	94,7	117,5	93,0	120,5	50,0	95,1
Hlína	99,2	121,7	84,7	117,8	50,0	94,7
Chroustovice	97,9	83,0	81,4	154,8	50,0	93,4
Jahodov	95,5	106,1	92,6	126,0	56,5	95,4
Křoví	97,7	111,8	94,6	123,3	37,0	92,9
Lenora	92,0	90,0	96,7	156,2	78,3	102,6
Mizerov	97,3	94,0	92,1	134,2	89,1	101,4
Nosálovice	101,5	108,8	104,1	127,4	84,8	105,3
Obědovice	98,0	103,3	88,8	113,7	13,0	83,4
Pilníkov	98,5	87,6	77,7	116,4	108,7	97,8
Rejdice	87,8	98,7	90,9	112,3	17,4	81,4
Sviňomazy	95,7	109,8	92,1	101,4	82,6	96,3
Těhule	95,9	90,9	96,7	108,2	65,2	91,4
Uzenice	96,5	97,5	94,2	113,7	76,1	95,6

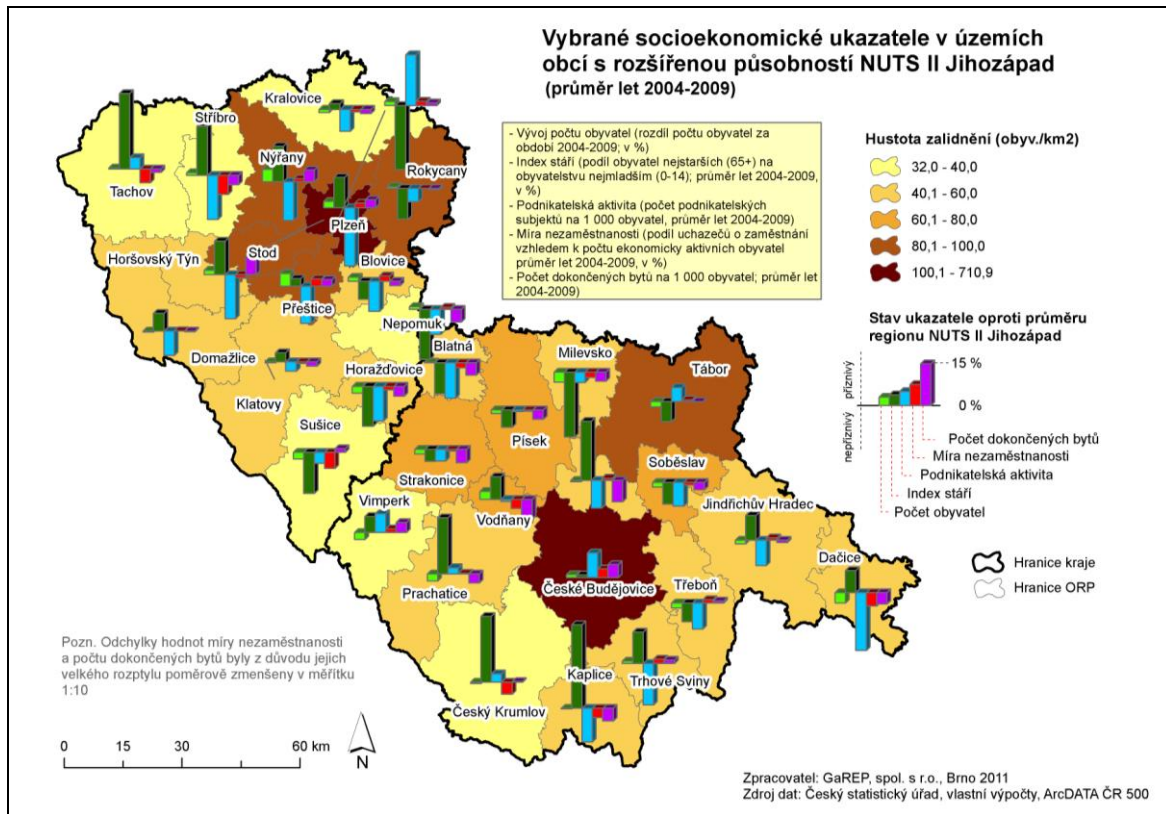

Obr. 2: Histogram četností hodnot a hranice intervalů

Kategorizace obvodů ORP:

	výrazně podprůměrný	do 91,1		nadprůměrný	101,1–112,0
	podprůměrný	91,1–95,0		výrazně nadprůměrný	112,1 a více
	průměrný	95,1–101,0			

PŘÍLOHA 2: PŘÍKLADY KARTOGRAFICKÉHO ZNÁZORNĚNÍ

vydává

OSVĚDČENÍ

č. 15-ÚÚR-200-2012/03-WD-39-07-1

o uznání uplatněné certifikované metodiky
v souladu s podmínkami Rady pro výzkum, vývoj a inovace
a
„Metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje“

Metodika „Rola – Přístupy k vymezení regionů vyžadujících specifickou podporu na krajské úrovni“

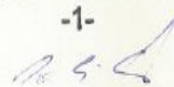
*RNDr. Kateřina Chabičovská, PhDr. Iva Galvasová, Ing. Jan Binek, Ph.D.,
Mgr. Jan Holeček, RNDr. Hana Svobodová, Ph.D.*

*GaREP, spol. s r. o.
společnost pro regionální ekonomické poradenství
Brno*

vypracované v rámci výzkumného programu Ministerstva pro místní rozvoj ČR
WD – Výzkum pro řešení regionálních disparit, projektu č. WD-39-07-1.

**Ústav územního rozvoje
658 34, Jakubské nám. 3**

-1-

.....
Ing. Alena Navrátilová
pověřená řízením ÚÚR

V Brně dne 21. srpna 2012

**RoIA – PŘÍSTUPY K VYMEZOVÁNÍ REGIONŮ VYŽADUJÍCÍCH SPECIFICKOU
PODPORU NA KRAJSKÉ ÚROVNI**

Autoři: Kateřina Chabičovská, Iva Galvasová, Jan Binek, Jan Holeček, Hana Svobodová

Vydavatel: GaREP, spol. s r.o.

Brno 2012

20 stran

1. vydání

ISBN 978-80-905139-2-1

ISBN 978-80-905139-2-1